

Brief van Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde, aan den Prins van Oranje en diens antwoord, in December 1573.

Monseigneur! Het was op Dinsdag laatstleden, den eersten dezer maand, dat ik op bevel van den Heer van Noircarnes werd overgebracht van Den Haag naar Haarlem en vervolgens vandaar naar Amsterdam, vanwaar ik gisterenmorgen hier in de stad Utrecht aankwam. Aldaar bij den Heer van Noircarnes ontboden, werd mij door dezen de brief ter hand gesteld, die Uwe Excellentie mij heeft willen schrijven op 28 November, in antwoord op mijne twee brieven. Ik kan Uwe Excellentie en de Heeren Staten niet nederig genoeg danken voor de gunst, die gij voortgaat mij te bewijzen en het vertrouwen, dat gij in mij blijft stellen, door niet aan lafhartigheid toe te schrijven het ongeluk, dat mij getroffen heeft tot mijne groote spijt en zonder dat ik het kon verhelpen; waaraan ik mag toevoegen, dat gij veel moeite doet voor mijne bevrijding. Hiermede verzoek ik Uwe Excellentie te willen voortgaan, Haar verzekerende dat ik levenslang zal trachten door allerlei dienstbetoon mij deze genade en gunst waardig te maken.

Wat het andere voorname punt betreft, waarvan Uwe Excellentie de conclusie mijner voormelde brieven verwerpt als schadelijk en eerder den ondergang van het land veroorzakende dan zijn behoud, ik kan niet anders dan Uwe Excellentie en den Heeren Staten dank zeggen, dat het U

behaagd heeft in overweging te nemen wat ik aan gronden voor mijn gevoelen heb aangevoerd. Dit geeft mij zelfs eenige goede verwachting, dat Uwe Excellentie, na alles meer van naderbij onderzocht te hebben, mij niet zoo verre van de waarheid verwijderd zal vinden, als ik Haar aanvankelijk toescheen. Ook bouw ik daarop des te meer, omdat al de moeilijkheden, die Uwe Excellentie in Uwen brief aanhaalt en waarom men mijnen raad niet zoude moeten aannemen, allen op dit ééne punt neerkomen, dat, dewijl wij nergens een vast vertrouwen op kunnen stellen, wij daardoor in nog grootere moeilijkheden zullen geraken dan ooit te voren, waarop ook de voorbeelden wijzen in genoemden brief. Het zij met bescheidenheid gezegd, ik kan het mij niet begrijpen, dat hiervan op het oogenblik sprake kan zijn, omdat het alleen gaat over een middel om met elkander in aanraking te komen en dat ik vooropgesteld had als iets waarom wij konden vragen, door het punt te laten rusten, dat ik voor het moeilijkste houd, namelijk betreffende hen, die een anderen Godsdienst hebben, dan waaraan de koning gehecht is met het grootste gedeelte des lands. Wat de waarborgen betreft, men zou daarover later kunnen handelen, als een zegel of bevestiging der van beide zijden vastgestelde punten. En ingeval dat men alsdan de waarborgen niet voldoende vond of ten genoegen van beide partijen, dan zou ieder nog dezelfde blijven, als te voren, behalve dat ieders rechtvaardigheid en billijkheid duidelijker zou gebleken zijn. Wat mij betreft, ik kan het mij niet ontveinzen, dat naar mijn gevoelen, indien het aan Zijne Majesteit behaagde ons deze genade te bewijzen, die ik aan Uwe Excellentie in deze mijne brieven heb voorgesteld, er geen enkele of eene zeer geringe moeilijkheid zou overblijven.

Aangezien hij, die alles van nabij overweegt, waarlijk zal

bevinden dat de groote en aanhoudende gestrengheid, die betoond is in het uitroeien van den Godsdienst, waarom wij zoo langen tijd vervolgd zijn, zoowel hier als in de geheele Christenheid, geweest is de eenige bron en de voornaamste oorzaak van volksberoering, waaruit achtereenvolgens al die oproeren zijn voortgekomen, waarvan melding gemaakt wordt in den brief Uwer Excellentie. Hetzelfde is vroeger geleerd uit de ervaring onzer voorouders, telkens als men getracht heeft met geweld iets te verbeteren, dat door geen geweld kan worden uitgeroeid, maar alleen door overtuiging en onderwijzing. Hiertegenover heeft men uit onderscheidene voorbeelden kunnen leeren, hoe overal waar wat ik in mijne brieven gezegd heb wordt toegestaan, terstond alle oorlog en opstand een einde nemen en alle wanorde ophoudt. Het schijnt echter alsof Uwe Excellentie de slotsom mijner brieven voor schadelijk houdt voor de eer Gods en ook voor het welzijn van ons Vaderland. Daarom verzoek ik haar den loop der eeuwen wel na te gaan en dien zorgvuldig te vergelijken met de oordeelen Gods en de verdorven natuur der menschen, die overal uitkomen. Zoo zal zij ongetwijfeld ontdekken dat er geen kruis of vervolging is, hoe zwaar en verschrikkelijk ook, die zoozeer de eer Gods verduistert en met voeten treedt en alle kennis en vreeze Gods zoo uitwischt, als het een dergelijke oorlog doet, vol willekeur, losbandigheid en gruwelen en bijgevolg de vruchtbare moeder van Goddeloosheid en Godslastering. En inderdaad wanneer hebben wij ons beklagd, dat alle Godsdienst is geschandvlekt, alle Godsvrucht met voeten getreden en alle ware Godskennis verloren gegaan, was het niet toen de barbaarschheden, der Gothen, Vandalen en andere volkeren de geheele Christenheid verwoest hebben, gelijk een vernielende waterstroom. Zij hebben door langdurige oorlogen alle wetenschap en alle menschelijkheid begraven.